

Rapport 2022:2

Hur påverkas barns utveckling av mer egentid med en förälder?

När barn till föräldralediga fick möjlighet att gå i förskola fick småsyskonen mer tid med den hemma-
varande föräldern. Anna Sjögren och Malin Tallås Ahlzén undersöker om den här egentiden med en föräl-
der under det första levnadsåret påverkar barnets skolresultat.

Närhet och kommunikation påverkar barns utveckling.

Spädbarnstiden är viktig. Närhet och kommunikation mellan föräldrar och barn gynnar såväl anknytningen som den kognitiva och emotionella utvecklingen. Tidigare forskning har visat att socioekonomisk bakgrund och skillnader i tillgång till föräldratid och resurser spelar roll för barns utveckling. Att det generellt sett går bättre i skolan för det äldsta syskonet än för småsyskon tros också delvis bero på att småsyskonen måste konkurrera om resurser och om föräldrarnas tid. Detta gör det intressant att undersöka hur barns skolresultat påverkas när de under sitt första levnadsår ges större utrymme för ostörd egentid med en förälder, i praktiken oftast mamman.

Förskola för föräldraledigas barn gav mer egentid åt småsyskon

År 2002 blev alla kommuner ålagda att erbjuda föräldraledigas barn minst 15 timmar förskola per vecka. Småsyskon kunde därmed vara hemma själva några timmar med sin förälder medan storasyskonet var på förskolan. I de kommuner som påverkades mest av reformen ökade förskoledeltagandet bland barn till föräldralediga med hela 30 procentenheter.

Sjögren och Tallås Ahlzén följer barn födda 1999–2003 och studerar effekten av reformen genom att jämföra nationella provresultat i årskurs 6 för barn med och utan syskon i förskoleåldern, födda åren före och efter reformen i kommuner som påverkades olika mycket av förändringen. Totalt ingår cirka 200 000 barn i analysen.

Skolresultaten förbättras i vissa grupper

De ökade möjligheterna till egentid med en förälder innebar inte någon statistiskt säkerställd genomsnittlig effekt på skolresultaten för alla barn.

Pojkar vars storasyskon fick tillgång till förskola förbättrade däremot sina skolresultat. Det är främst söner till mammor med högst gymnasieutbildning som påverkas; deras skolresultat ökade med 6,3 procent av en standardavvikelse. I ämnet matematik skulle detta motsvara 0,33 betygspoäng eller att 1 av 8 elever skulle höja sitt provbetyg från E till D. De pojkar som hade låga provresultat påverkades mest. Det framgår av figuren, som visar effekten av mer egentid på skolresultaten i olika delar av resultatfördelningen.

Det finns ingen statistiskt säkerställd genomsnittlig effekt på flickornas skolresultat, men mer egentid leder till förbättrade provresultat bland döttrar till mammor med högskoleutbildning. De förbättrar sina provresultat med 8,6 procent av en standardavvikelse och det är flickor i mitten av resultatfördelningen som påverkas mest, vilket den högra delen av figuren visar.

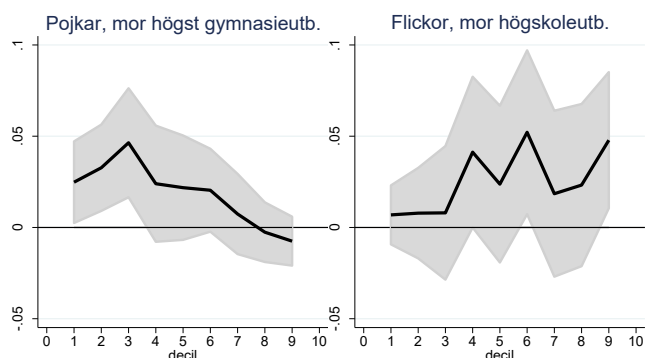
Effekterna på skolresultaten är inte obetydliga, då de motsvarar 7 till 14 procent av skillnaden i provresultat mellan barn med och utan en högskoleutbildad mamma och ungefär i samma storleksordning som skillnaden mellan storasyskon och småsyskon.

I linje med tidigare forskning

Resultaten att söner till mammor med högst gymnasieutbildning kan påverkas mer är i linje med tidigare forskning som visat att dels att det finns ett samband mellan förutsättningarna för barns anknytning och socioekonomisk bakgrund, dels att pojkar generellt sett är mer känsliga än flickor för förutsättningar under uppväxten.

Även resultatet att just flickor med en högskoleutbildad mamma kan gynnas av mer tid för en-till-en kommunikation med mamman är i linje med tidigare forskningsresultat.

Effekter av bättre förutsättningar för egentid med förälder över provresultatfördelningen (standardavvikelser).

Not: Effekter rapporterade i standardavvikelser. Resultaten baseras på separata skattningar av DD-modellen för utfallet att barnets provresultat överstiger respektive decil i resultatfördelningen. Modellen inkluderar specifika födelseårseffekter för barn med och utan syskon i förskoleåldern, kommunspecifika födelseårseffekter, födelsemånadseffekter, och kontroller för förutbestämda barn- och föräldraegenskaper. Det grå fältet anger ett 95-procentigt konfidensintervall där standardfelen klustrats på kommunnivå.

Resultaten håller för flera robusthets- och specificitetstester: Barn med och utan syskon i förskoleålder hade liknande resultatutveckling före reformen, men utvecklingen skiljer sig åt efteråt. I kommuner där syskon redan hade tillgång till förskola finns inte heller motsvarande resultatförändring som i de kommuner där reformen påverkade tillgången till förskola och egentid. Detta stödjer tolkningen att de förbättrade skolresultaten verkligen kan bero på att småsyskonen fick ökad möjlighet till egentid med en förälder när de äldre syskonen var på förskolan.

Rapportförfattarna utforskar ett antal potentiella förklaringar till varför tillgång till förskola för storasyskon och bättre förutsättningar för egentid gör att vissa grupper av barn presterar bättre i skolan.

Förklaringen ligger inte att mammas hälsa förbättrats, att skilsmässorna blivit färre eller att längden på föräldraledigheten eller barnets ålder vid förskolestart påverkades. De förbättrade resultaten förklaras inte heller av att det äldre syskonet får bättre skolresultat till följd av att det får gå i förskola.

Förbättrad psykisk hälsa och mindre konkurrens om föräldrarnas tid

Egentiden med förälder verkar inte heller ha några betydande effekter på barnens genomsnittliga hälsa. Men sönerna till mammor med högst gymnasieutbildning har färre psykiatriska och beteenderelaterade problem, vilket skulle kunna vara en följd av en tryggare anknytning. De här pojkarna visar även tecken på en förbättrad fysisk hälsa i skolåldern. Den förbättrade psykiska och fysiska hälsan kan ha bidragit till att förbättra den här gruppens skolprestationer.

Sammantaget tolkar Sjögren och Tallås Ahlzén resultaten som att den förbättrade möjligheten till egentid som följde av att äldre syskon fick gå i förskola inte hade så stora effekter på barns uppväxtmiljö, utan att den innebar mer subtila förbättringar av kvaliteten på interaktioner mellan föräldrar och barn till följd av minskad konkurrens om föräldrarnas tid. Resultaten pekar därför på betydelsen av utrymme för vuxenbarn-interaktion på tu man hand och på en potential för familjepolitik att stärka barns tidiga utveckling.

Om rapport 2022:2

FAU-rapport 2022:2 "Hur påverkas barns utveckling av mer egentid med en förälder" är författad av Anna Sjögren, IFAU och UCLS Uppsala universitet och Malin Tallås Ahlzén, SOFI Stockholms universitet. Rapporten är en sammanfattning av Working paper 2022:2 Kontakta Anna Sjögren för mer information: 018 471 6058, anna.sjogren@ifau.uu.se.

Rapporten i korthet summerar utvalda rapporter från IFAU. Om din organisation vill prenumerera på tryckta exemplar, skicka dina kontaktuppgifter till ifau@ifau.uu.se. Ange "prenumeration RIK" i ämnesraden.